

Козачук Діана Анатоліївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права, кандидат
юридичних наук, доцент*

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ ЯК ЗАСАДА ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У СВІТЛІ ОНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Система принципів адміністративного процесуального права зазнала суттєвих змін при оновлення процесуального законодавства, проте, питання про досконалість закріпленої системи основоположних засад адміністративного судочинства залишається відкритим. Принципи судочинства на концептуальному рівні відображають специфіку того чи іншого виду судового процесу. Унікальність призначення адміністративного судочинства та його процесуальної форми відбиває наявність принципу офіційного з'ясування обставин справи. Водночас, аналіз системи основоположних засад адміністративного судочинства та інших змагальних процесів – цивільного та господарського, дозволили виявити іще одну відмінність – відсутність в адміністративному процесі принципу пропорційності.

Принцип пропорційності можна вважати новим принципом української судової системи, який раніше розглядався лише окремими вченими-процесуалістами як системний ненормативний принцип здійснення правосуддя. Водночас, після реформи процесуального законодавства в Україні у 2017 р. він отримав легальне визначення в Цивільному процесуальному кодексі та Господарському процесуальному кодексі. Виходячи із трактування змісту принципу пропорційності, викладеному у ст. 9 ЦПК України, він становить складну систему, що охоплює такі елементи, як: 1) завдання цивільного судочинства; 2) забезпечення розумного балансу між приватними й публічними

інтересами; 3) особливості предмета спору; 4) ціну позову; 5) складність справи; б) значення розгляду справи для сторін, 7) час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, 8) розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо.

Значення принципу пропорційності в адміністративному судочинстві слід шукати у поєднання двох аспектів балансу публічних та приватних інтересів. По-перше, – баланс публічного і приватного інтересу щодо процесуальної економії та повноти і всебічності розгляду і вирішення публічно-правового спору. По-друге, – баланс публічного і приватного інтересу при вирішенні публічно-правового спору – як відображення у судовому рішенні справедливого і розумного поєднання публічного і приватного інтересу. Тобто, можна говорити про поєднання у принципі пропорційності адміністративного судочинства матеріального та процесуального аспектів.

В адміністративному судочинстві пропорційність справи і процесуальної форми, в якій вона розглядається обмежується сферою дискреції адміністративного суду: цей принцип розкривається щодо справ, процесуальна форма розгляду яких обирається за клопотанням сторін або за рішенням судді адміністративного суду. Щодо справ, у яких загальне позовне провадження або спрощене провадження є єдино можливою формою розгляду і вирішення справи – принцип пропорційності втрачає своє значення. Таке виключення не є свідченням правомірності відсутності принципу пропорційності в КАСУ, оскільки імперативні вимоги щодо процесуальної форми розгляду певних категорій справ мають місце і у ЦПК та ГПК.

Матеріальний вимір принципу пропорційності в адміністративному судочинстві має прояв у цілеспрямованій діяльності суду на досягнення балансу публічних і приватних інтересів при вирішенні спору. Необхідність визнання обов'язковості пошуку балансу публічного і приватного інтересу адміністративним судом при розгляді і вирішенні адміністративних справ

підтверджується, по-перше, особливими функціями адміністративного судочинства; по-друге, характером адміністративно-правових справ; по-третє, завданням адміністративного судочинства.

Незважаючи на те, що завдання адміністративного судочинства в новому КАСУ зазнало суттєвих змін, тим не менш, воно все одно конкретизується через призму захисту прав і свобод людини. При цьому, зберігається невідповідність норм КАСУ реальним завданням, які стоять перед адміністративною юстицією. Акцент у чинному законодавстві справедливо робиться на захисті прав, свобод та законних інтересів людини. Проте відсутність положень щодо захисту інтересів держави серед завдань адміністративного судочинства України необґрунтовано звужує дійсні функції, що виконуються адміністративними судами.

Суб'єкти владних повноважень в адміністративному судочинстві реалізують не стільки свої власні інтереси, скільки інтереси держави або публічні інтереси, тому, при розгляді і вирішення спору за участю суб'єкта владних повноважень та приватної особи, суддя шукає виправданий баланс між публічним і приватним інтересом, що можна вважати матеріальним виміром принципу пропорційності в діяльності адміністративних судів. У випадках, коли суб'єкт владних повноважень виступає у ролі позивача, він діє саме на реалізацію публічного інтересу.

Важливим проявом матеріального аспекту пропорційності в адміністративному судочинстві можна вважати діяльність адміністративного суду щодо перевірки законності рішення суб'єкта владних повноважень на предмет дотримання дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія). Таку оцінку адміністративний суд здійснює повсякчасно, незалежно від характеру справи.

Таким чином, в адміністративному процесі прослідковуються органічні зв'язки з цивільним та господарським процесами, які становлять відносно усталену єдність класичних змагальних процесів, тому відсутність в адміністративному судочинстві цього принципу видається необґрунтованою та негативно впливає на системність основоположних засад здійснення адміністративного судочинства.